

Eikenspintkever in jonge aanplant in Hoogeveen

Begin juli werd bij een aantal recent geplante eiken in Hoogeveen geconstateerd dat deze waren aangetast door eikenspintkever. De eiken hadden bruine bladeren en groeiden slecht. Het gaat om in totaal 172 nieuw aangeplante eiken. Daarvan zijn er enkele tientallen gesneeveld. De totale schade is nog niet bekend.

Auteur: Hein van Iersel

De vraag die de boombeheerders van de gemeente zich stelden was of de bomen al besmet waren op de kwekerij of dat zij de besmetting op de huidige standplaats in Hoogeveen hebben opgelopen. Barry van Dorssen van de gemeente Hoogeveen: "Het ligt in de bedoeling om de PD een onderzoek te laten uitvoeren naar de oorzaak van de aantasting." Allereerst zal boombeheerder Bas Vliegthart, een specialist op het gebied van schade door plagen en ziektes, zelf een kijkje gaan nemen op de kwekerij van Van den Oever, die de eiken heeft geleverd. Van Dorssen: "We willen eerst op deze manier duidelijkheid proberen te krijgen over het probleem, want we staan met de kwekerij op prima voet."

Op advies van Boomkwekerij M. Van Den Oever zijn de dode eiken verwijderd, versnipperd en verbrand om een verspreiding van de aantasting tegen te gaan. Op advies van de kweker wordt de spintkever daarnaast met milieuvriendelijke middelen bestreden. De bestrijding bestaat uit Spruzit in combinatie met een driftmiddel dat moet zorgen dat het middel goed in de boorgaten van de kever kan doordringen. De kever wordt ook bestreden door toediening van het middel Calypso.

Harm Horlings, directeur bij M. van den Oever: "Wij kregen een melding van de gemeente Hoogeveen en dachten in eerste instantie aan watergebrek. Ook gezien de recente droogte. Bij inspectie van de bomen kwamen de uitvlieggaten naar voren. Eikenspintkever was toen de enige juiste conclusie. Wij hebben, om verdere aantasting te voorkomen, het initiatief genomen tot de bestrijding met Spruzit en Calypso. Daarnaast hebben wij de gemeente geadviseerd om de resterende bomen voor de tweede vlucht van de kevers in te smeren met ESK van Greenguard". Harm Horlings: "De eiken gaan overigens niet dood door de aantasting van de kever. Deze kever heeft een neus voor bomen die onder stress zijn en dat is altijd het geval bij nieuwe aanplant. Schimmels en andere aantastingen zorgen vervolgens voor de genadeklap."

Bas Vliegthart: "We hebben de bomen zelf uitgezocht op de kwekerij en hebben destijds geen tekenen van aanwezigheid van eikenspintkever gezien. Nu zien we bij de zieke bomen echter dat eiken oude uitvlieggaten kunnen overgroeien. Ik ga kijken op de kwekerij of de andere helft van de aangekochte partij, die nog geleverd moet worden, niet deze overgroeide gaten vertoont. Ik weet nu wat beter

waar ik op moet letten. Tot nu toe hebben we 32 bomen verloren. De rest van de bomen herstellen gelukkig ondanks hun aantasting en zullen naar verwachting overleven."

Boorgat van de eikenspintkever vlak boven de wesp.

Joke Fransen, voorzitter expertgroep EPR bij de PD

Bioloog Arnold van Vliet

“Er moet een onderzoeksfonds komen voor EPR”

1 tot 2 centimeter diepte de verpoppende rupsen bij elkaar liggen. Later vond ik ook uitwerpselen van de rupsen in de grond.”

‘Verdwenen nesten’

De gevonden nesten zaten tot zo'n 5 centimeter diep in de grond zitten en waren alleen herkenbaar door stukjes vervellingshuid of nestspinsel die boven het gras uitstaken of erop lagen. Hellingman vond eerder al EPR-nesten in vogelhuisjes, in een muizenhol en in de lege spechtholen. Maar het is een nieuwe ontdekking dat de rupsen zich kunnen ingraven. Er waren in Europa al eerdere meldingen van eikenprocessierupsen of van EPR-nesten in de grond, zelfs daterend van 1968 (Hongarije) maar daar werd geen verder onderzoek aan verbonden of het werd niet opgepikt, kennelijk ook niet door de Plantenziektkundige Dienst.

Waarom eigenlijk niet? Joke Fransen, voorzitter expertgroep eikenprocessierups bij de PD: “Wij doen op dit moment geen onderzoek naar eikenprocessierups, daar is geen geld voor. We hebben daardoor geen mensen in het veld die de EPR monitoren. We zijn wel een aanspreekpunt en zorgen voor het bundelen van de kennis over EPR.”

Inmiddels zijn aan de hand van de ontdekking van de enkele grondnesten in Nederland ook in

andere Europese landen wat ‘verdwenen nesten’ teruggevonden.

Er zijn twee soorten eikenprocessierupsen. Het vermoeden bestaat dat slechts één van beide soorten zich kan ingraven, zover bekend, maar hier is ook nooit onderzoek naar gedaan. Ook is het de vraag waarom de rupsen zich precies ingraven.

Van de dennenprocessierups was al bekend dat hij ondergronds verpopte

“Ik trof de grondnesten aan op plaatsen met veel zon en veel wind. Ook lagen er nesten in de grond onder kleine, smalle eikjes. In Duitsland vond een collega-entomoloog bodemnesten onder een boom die volledig ontbladerd was. In dat geval denk ik dat de rupsen de grond in zijn gedoken om de zon, predatoren, enzovoorts, te ontlopen”, aldus Hellingman.

EPR-bestrijding moeilijker?

Om dit precies te kunnen vaststellen is onderzoek nodig. Hellingman wil het ministerie van Volksgezondheid aansporen tot het vrijmaken van geld voor dit onderzoek, aangezien de EPR-brandharen nog steeds op veel plekken voor overlast zorgen. Van de dennenprocessierups (*Thaumetopoea pytiocampa*), die momenteel nog niet in ons land voorkomt, is bekend dat deze zich in zeer warme omstandigheden in de grond

graven voor de verpopping, omdat daar de temperatuur aangenaam koeler voor ze is. Dat is bij de EPR nog niet eerder vastgesteld. De grondnesten maken de beheersing van EPR wellicht nog moeilijker dan het al is, want grondnesten zijn moeilijker te vinden dan nesten aan stammen en takken. Tot nu toe worden alleen de nesten in de boom opgemerkt en zo mogelijk verwijderd. De grondnesten blijven zitten en vanuit die nesten vliegen de vlinders weer uit om te paren en eitjes te leggen. Zo kan het zijn dat de populatie zich in een gebied weer snel herstelt ondanks de EPR-bestrijding in de boom.

Arnold van Vliet, aanstuurder van vrijwillige waarnemers bij de Natuurkalender en werkzaam bij de Wageningen Universiteit, ziet de EPR-bestrijding daardoor somber in: “Nu is het al moeilijk om zoveel mogelijk nesten op te sporen en te verwijderen, laat staan wanneer ze half of helemaal onder de grond zitten, overdekt met gras. Dat is specialistisch werk en gaat de meeste vrijwillige EPR-waarnemers of groenbeheerders boven de pet. Door deze nesten blijft de EPR-populatie zich aansterken. We moeten toch zoveel mogelijk bodemnesten zien op te sporen en ze vastleggen om een beeld te krijgen van de verspreiding. Want dan hebben we een reëel idee van hoeveel vlinders er het jaar erop gaan uitvliegen.”

Grondnesten verklaren waarom EPR-nesten ineens ‘verdwenen’

Boomverzorgers Henry Kuppen

Geen zorgen

Zelfstandig arts Henk Jans, voorheen werkzaam bij de GGD, doet nu onderzoek met de Radboud Universiteit naar de verspreiding van brandharen tijdens verschillende bestrijdingsmethodes. Hij

Entomologe Silvia Hellingman

heeft zelf gelukkig nooit gezondheidsklachten gezien door brandharen in de grond of in het gras, en maakt zich minder zorgen. De haren zitten natuurlijk onder de grond, waardoor ze niet door de lucht getransporteerd kunnen worden in

Uitgegraven grondnest. Rechts onderin de hoek een uitgekomen rups.

onze ogen of tegen onze huid. "Men moet echter wel oppassen met het rooien van bomen en met het aan de slag gaan van de grond daarna, want dan kunnen de haren vrijkomen. De haren blijven namelijk zo'n zes jaar schadelijk voor de gezondheid. Maar het grootste probleem van bodemnesten is dat hierdoor de EPR-populatie zich makkelijk kan vermeerderen ondanks felle bestrijding."

"We zullen een minimaal aantal grondnesten vinden"

Henry Kuppen maakt zich vooralsnog niet teveel zorgen over de grondnesten: "Natuurlijk moet men met maaien van gras rond de boom letten op lage nesten en rondslingerende brandharen. Maar ik voorspel dat we een minimaal aantal grondnesten zullen vinden en dat deze nesten nauwelijks invloed zullen hebben op werkzaamheden of extra schadelijke gevolgen voor de volksgezondheid met zich meebrengen. De grondnesten die ik vond, bevonden zich namelijk in vrij specifieke bodemomstandigheden: in mulle grond, waarin de rupsen zich makkelijk naar beneden konden bewegen. Ik ben ze in verdichte straatgrond niet tegengekomen. De nesten die ik heb gevonden waren ook makkelijk te herkennen aan verpoppingscocons en flink wat spinsel. Maar hierbij moet ik aantekenen dat de nesten half bovengronds waren, en niet geheel ondergronds."

Grondnesten vinden gaat niet-gespecialiseerde vrijwilligers boven de pet

Ook Joke Franssen van de PD ziet nog geen beren op de weg. Ze denkt ook dat er maar weinig grondnesten zijn, in vergelijking met het aantal nesten op takken en aan stammen en dat de beheersing van de EPR-populatie niet veel moeilijker zal worden. Wel maakt zij zich, in navolging van entomologe Silvia Hellingman, hard voor onderzoek: "Ik zou graag een fonds zien waarin partijen zoals LNV, gemeentes en provincies geld doen voor onderzoek naar deze grondnesten. Ik ben nu bezig om te kijken of we zo'n fonds kunnen oprichten."